

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що розпад Радянського Союзу призвів до нового сприйняття церкви у пострадянських державах. Право на свободу віросповідання отримало конституційну форму закріплення поряд з іншими основоположними правами людини, а церква стала сприйматися як повноправний інститут громадянського суспільства.

Відносини між державою і церквою хоча і по-різному, але визначаються у цих країнах як на рівні конституцій, так і на рівні спеціальних законів. При цьому, ми вважаємо, що формування демократичного суспільства найбільш успішно здійснюється в умовах світської держави, у якій жодна релігія не проголошується як офіційна або обов'язкова.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція Грузії : закон від 24.08.1995 // Клиника Конституционного Права = Constitutional Law Clinic. URL: https://www.parliament.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=68 (дата звернення: 28.10.2019).
2. Конституція Грузії : закон від 13.10.2017. *Законодательный вестник Грузии*. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/> (дата звернення: 28.10.2019).
3. Музыченко А. В. Назарова Н. С., Стрижева И. А. Общество потребления в эпоху глобализации: социально-политические аспекты : моногр. Одесса : Печатный дом, 2014. 200 с.
4. Палінчак М. М. Держава і церква у постсоціалістичних суспільствах (на прикладі країн Центральної Європи та України) : монографія. Ужгород : Ліра, 2014. 408 с.
5. Lietuvos Respublikos Konstitucija : закон від 25.10.1992. URL: <https://www3.lrs.lt/home/> (дата звернення: 28.10.2019).
6. Про свободу совісті та релігійні організації : закон Республіки Вірменія від 17.06.1991 № ЗР-0333-1. URL: <https://www.parliament.am> (дата звернення: 28.10.2019).
7. Релігія і релігійність у посткомуністичній Європі. Цифри і факти без інтерпретацій. *Людина і світ*. Листопад – грудень 1997. С. 2–10.
8. Конституция Республики Молдова закон від 27.08.1994 р // Президентура Республики Молдова : офиц. сайт. URL: <http://www.presedinte.md/rus/constitution> (дата звернення: 29.10.2019).
9. Земляков Л. Религиозная ситуация в современной Беларуси. Мн. : Изд-во БПЦ, 2001.
10. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254k/96-vr> (дата звернення: 29.10.2019).

Одержано 01.11.2019

УДК 347.922.6(477)

Олена Вікторівна ПІХУРЕЦЬ,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0001-7512-951X>;

Андрій Олександрович ПІХУРЕЦЬ,

студент 2 курсу інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ПОХІДНОГО (НЕПРЯМОГО) ПОЗОВУ

Одним із нововведень у законодавстві України є запровадження такого правового інституту, як похідний позов. Зазначений позов було запроваджено з метою ефективного дотримання прав та охоронюваних законом інтересів акціонерів. Особливо у тих випадках коли уповноважений орган або особа, яка, відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону, виступають від її імені, начебто зобов'язані діяти в інтересах юридичної особи, тобто добросовісно й розумно та не перевищувати своїх повноважень (ч. 3 ст. 92 ЦК України). Проте насправді такі уповноважені особи вдаються до протиправних дій, і як наслідок завдають збитків акціонерному товариству й опосередковано – акціонерам.

На органи акціонерного товариства покладаються певні обов'язки, то й логічним є притягнення вказаного органу (особи, яка діє в інтересах акціонерного товариства) до майнової відповідальності у разі зловживання ними своїми повноваженнями, та порушення ними власних «обов'язків довірених осіб» товариства і акціонерів. Саме завдяки похідному (непрямому) позову забезпечується така можливість.

Відповідно до запроваджених змін до п. 12 ст. 20 Господарського процесуального кодексу України [1] господарським судам підвідомчості справи у спорах між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи, за позовом власника (учасника, акціонера) такої юридичної особи, поданим в її інтересах. Враховуючи схожість зазначеної категорії справ зі спорами у справах, що виникають із корпоративних відносин, законодавець визначив виключну підсудність спорів про відшкодування посадовими особами завданих товариству збитків за місцеперебування господарського товариства, аналогічно підвідомчості корпоративних спорів.

Отже у Господарському процесуальному кодексі України запроваджено на законодавчому рівні концепцію похідного (непрямого) позову (derivative claim), яка вже досить тривалий час успішно функціонує у США (§ 327) [2] та

Німеччині [3]. Зазвичай, такі позови є одним із механізмів впливу міноритарних акціонерів на недобросовісних членів виконавчого органу товариства. Звичайно, така процедура подачі позову має свої процесуальні особливості, які передбачено ст. 54 ГПК України [1]. Так, власник (учасник, акціонер) юридичної особи, якому належить 10 і більше відсотків статутного капіталу товариства (крім привілейованих акцій), або частка у власності юридичної особи якого становить 10 і більше відсотків, може подати в інтересах такої юридичної особи позов про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою. Та до закінчення підготовчого засідання у справі інший співвласник (учасник, акціонер) цієї юридичної особи, якому належить 10 і більше відсотків статутного капіталу товариства (крім привілейованих акцій), або частка у власності юридичної особи якого становить 10 і більше відсотків, має право приєднатися до поданого позову шляхом подання до суду відповідної заяви, після чого він набуває таких самих процесуальних прав та обов'язків, як і власник (учасник, акціонер), який подав позов.

Разом з тим, законодавець передбачив певні гарантії, які дають можливість попередити потенційні недобросовісні дії з боку позивачів (акціонерів) у справах про відшкодування збитків, завданих товариству діями або бездіяльністю його посадових осіб, а саме відмовитися від позову та апеляційної чи касаційної скарги, змінити предмет або підставу позову чи укласти у справі мирову угоду лише за письмовою згодою всіх представників товариства у справі (тобто за згодою всіх міноритаріїв, які в даній справі діють в інтересах юридичної особи, як представники товариства).

Крім того, законодавець визначив, що посадова особа товариства, до якої пред'явлені позовні вимоги про відшкодування шкоди, завданої товариству, не мають права представляти товариство у суді чи призначати представника для участі у справі від імені товариства. Учасники (акціонери), які подали позов, у якості представників товариства, мають статус позивача з більш автономними процесуальними правами, ніж просто учасник товариства та відповідач за похідним позовом, у разі заподіяння посадовою особою збитків товариству.

При доповненні ст. 20 ГПК України новою категорією спорів за позовами учасників (акціонерів) законодавець не врахував того, що специфіка предмета позову та склад учасників господарського процесу у таких спорах потребує і нетипових підходів до забезпечення позову [1]. Доречними було б встановлення наступних засобів забезпечення позову, як тимчасове відсторонення/зупинення повноважень особи, до якої учасник (акціонер) товариства подав позов про відшкодування завданої товариству шкоди, а також зупинення виконання зобов'язань за правочинами, укладеними посадовою особою, якщо є достатні підстави вважати, що таке виконання може спричинити подальше завдання збитків товариству.

Важливим питанням є обмеження можливості подання недобросовісних похідних позовів. Запровадження ГПК України похідного позову дає міноритарним акціонерам потужний інструмент впливу на товариство та мажоритарних акціонерів, чим міноритарні акціонери можуть зловживати, зокрема, створювати перешкоди для господарської діяльності товариства, оскаржуючи правомірні дії посадових осіб. Саме тому встановлення законодавцем порогу мінімальної кількості акцій в розмірі 10 % акцій для подання похідного позову є доцільним (ст. 28 ГПК України).

Проте 10 % від статутного (складеного) капіталу товариства варіюється від 1 % до 10 %. Так, в Німеччині правом на похідний позов володіє акціонер (група акціонерів), який є власником не менше ніж 1 % голосів учасників товариства [3]. Однак не зрозуміло чи уповноважені декілька учасників (акціонерів) об'єднувати свої частки (акції) для пред'явлення до суду похідного позову. З одного боку, закон передбачає, що правом наділений «учасник (акціонер) товариства», а з іншого – використовує категорію «сукупно належить 10 % і більше статутного капіталу (простих акцій) товариства». Тобто залишається відкритим питання щодо можливості поєднання часток учасників (акціонерів) для подання позову.

Отже, похідний (непрямий) позов – це спосіб, за допомогою якого позивачі-акціонери захищають свої інтереси, але не прямо, а опосередковано. Позивач (акціонер) не є безпосереднім вигодонабувачем у спорі, такою особою є саме акціонерне товариство, проте права (інтереси) учасника захищаються шляхом захисту інтересів самого товариства. Однак доказуванню підлягають всі чотири складові корпоративного правопорушення: протиправність діяння, вина, негативний наслідок (збитки) та причинний зв'язок між протиправністю і збитками.

Похідному (непрямому) позову притаманні такі основні ознаки:

- позивачем є акціонер без спеціального на те уповноваження товариства, в силу прямої вказівки закону. Зазначена особа не є уповноваженим представником товариства;
- позивач повинен бути акціонером саме акціонерного товариства, в інтересах якого подається позовом, на момент як звернення до суду, так і винесення судового рішення;
- акціонер діє з метою захисту в першу чергу загального корпоративного інтересу, що опосередковано порушує індивідуальний корпоративний інтерес акціонера, проте з позиції процесу акціонер діє в інтересах акціонерного товариства, оскільки присудження в цій категорії справ здійснюється на користь юридичної особи, а не її учасника;
- акціонер звертається від свого власного імені, проте в інтересах акціонерного товариства;
- предметом непрямого позову є вимога про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи;
- відповідачами є посадові особи акціонерного товариства (як правило, виконавчий орган), що діяв від імені товариства.

В цілому, Україна здійснила реальні законодавчі кроки щодо закріплення ефективного правового засобу захисту інтересів акціонерів, які мінімізують ризики у корпоративних відносинах та сприяють зростанню ефективності акціонерного товариства.

Список бібліографічних посилань

1. Господарський процесуальний кодекс : закон України від 06.11.1991 № 1798-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення: 18.10.2019).
2. Delaware General Corporation Law // State of Delaware : офіц. вебсайт. URL: <https://delcode.delaware.gov/title8/c001/> (дата звернення: 18.10.2019).
3. Aktengesetz // Deutsche Gesetze = Законы Германии. URL: <https://www.drjv.org/index.php/dgesetze.html> (дата звернення: 18.10.2019).

Одержано 25.10.2019

УДК 316.624:37-051

Олена Валеріївна ПОГОРІЛЕЦЬ,

науковий співробітник науково-дослідної лабораторії

з проблем забезпечення діяльності поліції

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-4739-4441>

БУЛІНГ ПРОТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНЕ ЯВИЩЕ

Минуло понад півроку, відколи з січня 2019 року набули чинності зміни до Кодексу про адміністративні правопорушення щодо штрафів, громадських та виправних робіт за булінг у закладах освіти.

Зміст поняття булінгу (цькування) закріплено в диспозиції ч. 1 ст. 173⁴ КУпАП [1].

Таким чином, поняття булінгу виділилося у самостійний термін, що свідчить про поширеність цього явища, за яким постає цілий ряд психологічних, соціальних та педагогічних проблем, які іноді доводиться вирішувати не лише адміністративними заходами, а іноді і кримінально-правовими. Це відбувається внаслідок того, що невід'ємним наслідком поширення булінгу серед дитячого середовища є перехід до агресивних дій, які носять характер правопорушень, що викликають небажані негативні тенденції як у середовищі неповнолітніх, так і функціонуванні суспільства загалом.

Статистика вперто доводить, що в Україні відбувається істотне «омолодження» складу правопорушників, зростає кількість групових правопорушень, в окремих місцях створюються постійні групи молоді асоціального напрямку, а також відзначається зростання агресивності поведінки дітей, а також вчинення ними суспільно небезпечних діянь проти життя, здоров'я, волі, честі та гідності, статевої недоторканості особи.

В законі про булінг йдеться про всіх учасників освітнього процесу: і про булінг дітей щодо вчителів, і вчителів щодо дітей, і дітей між собою.

Найчастіше, коли йдеться про цькування в школі, здебільшого мають на увазі агресію одних дітей щодо інших. Однак, часто ми забуваємо сказати про те, що від цькувань страждають й самі вчителі. Тому вчителі, вихователі, няні, бібліотекарі, педагоги, доценти, професори та інші також підпадають під захист цього закону і теж можуть звернутися до відповідних органів і поскаржитися на цькування з боку дітей, батьків, колег чи керівництва.

За даними опитування, яке вже після прийняття закону про булінг сумісно провели Благодійна організація «Фонд Максима Степанова» та експерти проєкту «Pro.Школу», 96 % українських вчителів потребують психологічної та юридичної підтримки. Їх непокоять складні стосунки з батьками, професійне вигорання та низькі зарплати. Педагоги державних шкіл психологічно, фізично й морально перевантажені. [2].

Американські Центр контролю і профілактики захворювань (CDC) та Департамент освіти у 2014 році сформулювали, що булінг (цькування) – небажана агресивна поведінка, яка повторюється або може повторитися, і в якій нерівне співвідношення сил агресора та жертви [3].

За визначенням Центру, є два способи булінгу – прямий (у присутності «цільової групи») та непрямий (наприклад, поширення чуток), а також чотири його типи: фізичний, вербальний, реляційний (наприклад, спроби завдати шкоди репутації чи стосункам), пошкодження майна.

Педагоги в більшості випадків потерпають від таких видів булінгу:

1. Ігнорування. Це пасивний вид булінгу. Він може виявлятися в ігноруванні слів учителя, його звернень та зауважень, учні показово не помічають учителя чи відмовляються відповідати на запитання.

2. Обговорення приватного життя або зовнішнього вигляду вчителя. Можна говорити про булінг, якщо учні неодноразово обговорюють приватне життя вчителя або роблять уїдливі зауваження щодо його зачіски та вбрання.

3. Образливі прізвиська та демонстрація презирства. Такі дії є проявами активної форми цькування. Учні можуть дати вчителю образливе прізвисько і не соромитися вживати його під час уроку. Також школярі можуть демонструвати презирство та зневагу до вчителя в інший спосіб.

4. Плітки. Так може статися, що один учень «по секрету» розповідає іншому викривлену інформацію про вчителя. У подальшому «секрет» розповсюджується між учнями з додаванням найнеймовірніших подробиць. Варіантів та сценаріїв виникнення пліток про вчителя – безліч. Головне, що вони спрямовані на висміювання та знецінювання вчителя.